

ระเบียบกรมราชทัณฑ์

ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง

พ.ศ. ๒๕๖๑

เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัยและการสุขาภิบาลของผู้ต้องขังดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย ตามที่กฎหมายกำหนด และสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์สากล อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕๔ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ อธิบดีกรมราชทัณฑ์จึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับการอนามัย และการสุขาภิบาลของผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๑”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศ หรือหนังสือสั่งการอื่นใด ซึ่งขัดหรือแย้งกับ ระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“การอนามัย” หมายความว่า การดูแล ตรวจจับ ป้องกัน สร้างเสริม และการดำเนินการอื่น ต่อผู้ต้องขัง เพื่อให้เกิดภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ และการดำรงชีวิตอยู่ในเรือนจำด้วยดี

“การสุขาภิบาล” หมายความว่า การควบคุมปัจจัยทางกายภาพทั้งหมดของเรือนจำที่อาจเป็น อันตราย หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อการเจริญเติบโต ต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานของเรือนจำ

ข้อ ๕ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์รักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการ ปฏิบัติตามระเบียบนี้

หมวดที่ ๑

ข้อความทั่วไป

ข้อ ๖ ให้เรือนจำทุกแห่งจัดให้มีสถานพยาบาล และจัดให้มีแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงาน เรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลของแต่ละเรือนจำ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ด้านการรักษาพยาบาล ส่งเสริม ป้องกัน และฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ต้องขังที่เจ็บป่วย รวมทั้งการประเมินผล การตรวจรักษา การดูแล สุขอนามัย และการดูแลสุขาภิบาลต่างๆ ในเรือนจำ

ข้อ ๗ การตรวจของแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนามัยของผู้ต้องขังและการสุขาภิบาลของเรือนจำ ให้ดำเนินการตามแนวทางการพัฒนา ระบบบริการสุขภาพผู้ต้องขังในเรือนจำของกระทรวงสาธารณสุขหรือตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

ในการตรวจของแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงานเรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลตาม วรรคหนึ่ง เมื่อเห็นสมควรจะจัดการอย่างไร ให้ชี้แจงแนะนำเจ้าพนักงานเรือนจำและบันทึกผลการตรวจไว้ เป็นหลักฐาน เพื่อเจ้าพนักงานเรือนจำรายงานความเห็นนั้นให้ผู้บัญชาการเรือนจำทราบหรือพิจารณา สั่งการต่อไป

ข้อ ๘ เรือนจำจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์หรือหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ที่มีอำนาจ หน้าที่รับผิดชอบเรือนจำ ในเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) ปริมาณและคุณภาพของการปรุงและจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง
- (๒) การสุขาภิบาลและความสะอาดภายในเรือนจำ
- (๓) อณามัยผู้ต้องขัง อุณหภูมิ แสงสว่าง และการระบายอากาศในเรือนจำ
- (๔) ความสะอาดของเครื่องนุ่งห่มและที่หลับนอน
- (๕) เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอณามัยผู้ต้องขังและการสุขาภิบาลเรือนจำ

ข้อ ๙ ผู้ต้องขังทุกคนมีหน้าที่ต้องรักษาความสะอาดในส่วนร่างกาย เครื่องนุ่งห่มหลับนอน และเครื่องใช้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับตน รวมตลอดถึงห้องขังและส่วนหนึ่งส่วนใดของเรือนจำด้วย

หมวดที่ ๒

สุขอนามัยของผู้ต้องขัง

ข้อ ๑๐ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังทุกคนดูแลสุขภาพอนามัยในเรื่องดังต่อไปนี้

- (๑) การตัดผมหรือโกนผมตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด
- (๒) การโกนหนวดและเครา
- (๓) การตัดเล็บ
- (๔) การอาบน้ำและชำระร่างกาย
- (๕) การดูแลสุขภาพอนามัยอื่นๆ ที่จำเป็นต่อตัวผู้ต้องขัง

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับ ถ้าเป็นการขัดต่อลัทธิศาสนาหรือประเพณีนิยมของผู้ต้องขังนั้นอย่างร้ายแรง หรือเป็นกรณีที่ผู้ต้องขังมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ไม่อาจปฏิบัติตามได้

ข้อ ๑๑ โดยปกติในปีหนึ่งๆ ให้จ่ายเครื่องแต่งกาย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องนอน และเครื่องใช้ส่วนตัวแก่ผู้ต้องขัง ดังนี้

(ก) ผู้ต้องขังชาย ให้จ่าย

(๑) เครื่องแต่งกาย ๓ ชุด

(๒) เครื่องนุ่งห่ม ประกอบด้วย กางเกงชั้นใน ๓ ตัว และผ้าเช็ดตัว ๑ ผืน

(๓) เครื่องนอนตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ๑ ชุด

(๔) เครื่องใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ชันอาบน้ำพลาสติก ผงซักฟอก แชมพูสระผม

และรองเท้าฟองน้ำ

(ข) ผู้ต้องขังหญิง ให้จ่าย

(๑) เครื่องแต่งกาย ๓ ชุด

(๒) เครื่องนุ่งห่ม ประกอบด้วย เสื้อชั้นใน ๔ ตัว กางเกงชั้นใน ๔ ตัว และผ้าเช็ดตัว ๑ ผืน

(๓) เครื่องนอนตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ๑ ชุด

(๔) เครื่องใช้ส่วนตัว เช่น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ชันอาบน้ำพลาสติก ผงซักฟอก แชมพูสระผม

ผ้าออนามัย และรองเท้าฟองน้ำ

(๕) สิ่งของจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตร หรือมีประจำเดือน

กรณีสิ่งของที่จัดให้ตามวรรคหนึ่ง (ก) และ (ข) มิใช่เพียงพอ ให้เรือนจำบริหารจัดการตามความเหมาะสม

กรณีต้องใช้สิ่งของจำเป็นอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดในวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

ข้อ ๑๒ ให้เรือนจำสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสในการออกกำลังกายและพักผ่อนโดยสมควร แก้วและสภาพร่างกาย ตามกำหนดเวลาและสถานที่ที่เรือนจำกำหนด

หมวดที่ ๓ การดูแลสุขภาพ

ข้อ ๑๓ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับการตรวจร่างกายแรกรับ และการคัดกรองเพื่อค้นหาภาวะเสี่ยง ทั้งโรคติดต่อ โรคไม่ติดต่อ สุขภาพในช่องปาก สุขภาพจิต รวมทั้งส่งเสริมป้องกันและรักษาพยาบาลตาม ความจำเป็นเหมาะสมของโรค อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

ข้อ ๑๔ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับอุปกรณ์ช่วยเกี่ยวกับสายตา การได้ยิน การทันตกรรม อุปกรณ์สำหรับผู้มีกายพิการตามความจำเป็นและเหมาะสม

ข้อ ๑๕ เพื่อเป็นการป้องกัน ควบคุม และเฝ้าระวังโรคที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้ต้องขัง ให้เรือนจำ ดำเนินการ ดังนี้

(๑) ให้เฝ้าระวังป้องกันโรคไม่ติดต่อ โรคติดต่อและโรคระบาดที่สำคัญ รวมทั้งภัยสุขภาพซึ่งอาจเกิดแก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำ เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคติดต่อในระบบทางเดินหายใจ วัณโรค ไข้หวัดใหญ่ โรคผิวหนัง การติดเชื้อเอชไอวีหรือป่วยเอดส์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

(๒) ให้เฝ้าระวังป้องกันโรคที่อาจจะเกิดแก่ผู้ต้องขังหญิง รวมถึงหญิงที่ตั้งครรภ์และหลังคลอด หญิงให้นมบุตร หรือเด็กในความดูแลของผู้ต้องขัง เช่น มะเร็งเต้านม มะเร็งปากมดลูก มะเร็งระบบ สืบพันธุ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และโรคติดต่อทางเลือด เพื่อป้องกันการถ่ายทอดจากแม่สู่ลูก

(๓) เพื่อการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคในกรณีที่สงสัยว่าผู้ต้องขังป่วยเป็นโรคติดต่อ ให้แยกตัว ผู้ป่วยรายนั้นไปรับการรักษาพยาบาลตามความจำเป็นแห่งโรค

(๔) เมื่อเกิดสถานการณ์โรคระบาดในเรือนจำ ให้ประสานกับหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่เพื่อเข้า ควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโดยทันที และให้เรือนจำถือปฏิบัติตามคำแนะนำหรือมาตรการที่หน่วยงานดังกล่าว นั้นกำหนดเพื่อการควบคุมสถานการณ์โดยเคร่งครัด พร้อมรายงานให้กรมราชทัณฑ์ทราบโดยด่วน

ข้อ ๑๖ ให้เรือนจำจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับการส่งเสริมปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การให้ คำปรึกษาแนะนำ การให้ความรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค รวมถึงการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

ข้อ ๑๗ ให้เรือนจำจัดทำข้อมูลเวชระเบียนของผู้ต้องขังให้ถูกต้องครบถ้วน เพื่อประโยชน์ในการตรวจ รักษาพยาบาล และเมื่อมีการย้ายผู้ต้องขัง ต้องส่งมอบข้อมูลเวชระเบียนดังกล่าว พร้อมกับทะเบียนประวัติ ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ ข้อมูลเวชระเบียนให้เป็นความลับ

ข้อ ๑๘ กรณีผู้ต้องขังป่วยด้วยโรควัณโรค โรคภูมิคุ้มกันบกพร่อง โรคทางจิตเวช หากได้รับการพิจารณา ปลดปล่อยตัว ให้เรือนจำทำสำเนาประวัติการเจ็บป่วย พร้อมเอกสารสำคัญสำหรับการไปรับบริการรักษาต่อ ที่โรงพยาบาลมอบให้ผู้ต้องขังด้วย

หมวดที่ ๔ การจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง

ข้อ ๑๙ ห้ามมิให้ผู้ต้องขังประกอบอาหารเป็นการส่วนตัว หรือนำอาหารไปรับประทานนอกเขตที่ เรือนจำกำหนดโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำ

ข้อ ๒๐ ผู้ต้องขังจะต้องรับประทานอาหารซึ่งทางเรือนจำจัดให้ จะรับประทานอาหารส่วนตัวได้
ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) เจ็บป่วยและต้องรับประทานอาหารตามคำแนะนำของแพทย์
- (๒) ในเทศกาลปีใหม่หรือเทศกาลทางศาสนา และได้รับอนุญาตจากผู้บัญชาการเรือนจำแล้ว
- (๓) ผู้ต้องขังชาวต่างประเทศที่ได้รับการร้องขอจากสถานทูตเป็นครั้งคราว
- (๔) กรณีอื่นตามที่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาต

ข้อ ๒๑ ให้เรือนจำจัดให้ผู้ต้องขังได้รับประทานอาหารอย่างน้อย ๒ มื้อ คือ เช้าและเย็น อาหารมื้อหนึ่งๆ
ให้ประกอบด้วยข้าวหรือสิ่งอื่นแทนข้าว และกับข้าวหรือสิ่งอื่นแทนกับข้าว

ในการจัดเลี้ยงอาหาร ให้เรือนจำจัดเลี้ยงอาหารอย่างเดียวกันสำหรับผู้ต้องขังทุกคนแห่งเรือนจำนั้น
เว้นแต่

- (๑) อาหารที่จะจัดเลี้ยงขัดต่อลัทธิศาสนาของผู้ต้องขัง
- (๒) เมื่อมีคนป่วยเจ็บซึ่งแพทย์แนะนำให้จัดอาหารอย่างอื่นเลี้ยง
- (๓) กรณีอื่นตามที่ผู้บัญชาการเรือนจำอนุญาต

ข้อ ๒๒ ให้เรือนจำจัดให้มีน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาด จำนวนเพียงพอ และจัดหาภาชนะน้ำดื่มที่ถูก
สุขลักษณะ รวมทั้งมีการเผื่อระวังและปรับปรุงคุณภาพน้ำตามแนวทางที่กรมราชทัณฑ์กำหนด

ข้อ ๒๓ ผู้ต้องขังที่ทำงานหนักหรือตรากตรำ ผู้บัญชาการเรือนจำจะสั่งให้จัดอาหารเพิ่มให้ตาม
ความเหมาะสมก็ได้

ข้อ ๒๔ เพื่อประโยชน์ด้านสุขอนามัย อาหารที่เรือนจำจัดให้ ต้องให้แพทย์ พยาบาล หรือเจ้าพนักงาน
เรือนจำที่ผ่านการอบรมด้านการพยาบาลหรือโภชนาการตรวจก่อน หากบุคคลดังกล่าวมาตรวจไม่ได้ ให้เจ้าพนักงาน
เรือนจำเป็นผู้ตรวจ

อาหารซึ่งตรวจพบว่าเน่าเสียไม่เป็นสิ่งที่พึงจะรับประทานนั้น ห้ามจัดให้ผู้ต้องขังรับประทาน

ข้อ ๒๕ โดยปกติอาหารที่เรือนจำจะให้ผู้ต้องขังรับประทานนั้นให้ปรุงขึ้นในเรือนจำ

ให้จัดเจ้าพนักงานเรือนจำและผู้ต้องขังดำเนินการปรุงอาหารเป็นการเฉพาะ

ผู้ปรุงอาหารต้องผ่านการตรวจโรคและความเห็นชอบของแพทย์ และต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพ
อย่างสม่ำเสมอ

หมวดที่ ๕ การสุขาภิบาล

ข้อ ๒๖ ให้เรือนจำดูแลการสุขาภิบาลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) เรือนนอนให้มีสภาพมั่นคงแข็งแรง สะอาด ห้องนอนมีการระบายอากาศที่ดี แสงสว่างเพียงพอ
เครื่องนอนสะอาด จัดเป็นระเบียบจำนวนเพียงพอ มีน้ำดื่มสะอาดถูกสุขลักษณะให้ผู้ต้องขังบนเรือนนอน
และส่วนบนเรือนนอนสะอาด ไม่มีกลิ่นรบกวน

(๒) สุทกรรม หรือบริเวณที่ใช้เตรียม ปรุง ประกอบอาหารต้องสะอาดเป็นระเบียบ โต๊ะที่ใช้สำหรับ
เตรียมปรุงหรือประกอบอาหารต้องสูงจากพื้นอย่างน้อย ๖๐ เซนติเมตร ภาชนะอุปกรณ์ที่ใช้เตรียม ปรุง
ประกอบอาหาร ต้องสะอาด ได้รับการล้างและเก็บอย่างถูกสุขลักษณะ อาหารสด แห้ง เครื่องปรุง
และอาหารปรุงเสร็จต้องจัดเก็บถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลอาหาร และผู้ต้องขังที่ปฏิบัติงานสุทกรรมต้องมี
สุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี ได้รับการตรวจสอบสุขภาพประจำปีอย่างสม่ำเสมอ

(๓) การจัดเลี้ยงอาหารผู้ต้องขัง ต้องมีสถานที่จัดเลี้ยงเป็นสัดส่วน สะอาด อุปกรณ์จัดเลี้ยงเพียงพอ และบริเวณจัดเลี้ยงมีน้ำดื่มสะอาดสำหรับผู้ต้องขัง หากมีการล้างภาชนะต้องมีที่ล้าง บ่อดักไขมัน และชั้นคว่ำ ภาชนะที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล

(๔) เฝ้าระวังและป้องกันโรคทางสุขาภิบาลอาหาร โดยติดตามเรื่องความสะอาด ความปลอดภัย และการปนเปื้อนของอาหารจัดเลี้ยงผู้ต้องขังตามแนวทางที่กรมราชทัณฑ์กำหนด เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการติดต่อของโรคที่มีอาหารและน้ำเป็นสื่อ รวมทั้งประสานหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับงานสุขาภิบาลอาหารในพื้นที่ เพื่อประเมินและรับรองคุณภาพในเรื่องดังกล่าวด้วย

(๕) จัดสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำให้มีการสุขาภิบาลที่ดี ไม่ให้มีแหล่งอาหารหรือแหล่งเพาะพันธุ์ สัตว์แมลงนำโรคในเรือนจำ ตลอดจนมีการควบคุมสัตว์และแมลงนำโรคต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรค และเกิดความเดือดร้อนรำคาญ

(๖) การกำจัดขยะต้องถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล มีที่รองรับขยะ (ถังขยะ) เพียงพอ มีการแยกประเภทขยะ และมีการกำจัดขยะที่ถูกต้อง โดยนำไปกำจัดอย่างสม่ำเสมอไม่ให้เป็นแหล่งอาหารหรือแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์แมลงนำโรค

(๗) มูลฝอยติดเชื้อในเรือนจำ เช่น มูลฝอยจากสถานพยาบาล ห้องแยกโรค ห้องพักผู้ป่วย หรือมูลฝอยที่เกิดขึ้นหรือใช้ในกระบวนการตรวจวินิจฉัยทางการแพทย์ การรักษาพยาบาล การให้ภูมิคุ้มกันโรค การทดลองเกี่ยวกับโรค และการตรวจชันสูตรศพหรือซากสัตว์ ต้องได้รับการจัดเก็บ ขนย้าย และส่งกำจัดอย่างถูกวิธี ด้วยการประสานกับสถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่ หรือหน่วยงานส่วนท้องถิ่นหรือเอกชนผู้ได้รับอนุญาต รับผิดชอบดำเนินการกำจัด

(๘) การกำจัดปฏิกูล ต้องมีส่วนที่สะอาด จำนวนเพียงพอ มีการระบายอากาศที่ดี ระบบเก็บกัก อูจจาจะไม่ซำรุค ไม่มีการปล่อยหรือดักอูจจาหรือปล่อยน้ำจากบ่อเกรอะสู่ภายนอกโดยตรง ต้องมีการกำจัด สิ่งปฏิกูลด้วยวิธีที่เหมาะสม ได้แก่ ใช้รถสูบลูกออกไปกำจัดหรือมีกระบวนการบำบัดให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นก่อน ปล่อยออกสู่ภายนอก

(๙) มีวิธีการบำบัดและกำจัดน้ำเสียที่ถูกต้องเหมาะสม โดยน้ำจากครัวหรือสุทกรรมให้ผ่านตะแกรง เพื่อดักเศษอาหารออกแล้วต้องผ่านบ่อดักไขมัน น้ำจากส้วมให้ผ่านบ่อเกรอะแล้วเข้าสู่ระบบบำบัด นอกจากนี้ ท่อและทางระบายน้ำต้องอยู่ในสภาพดีไม่อุดตัน รวมทั้งมีการบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ใช้งานได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๑

พันตำรวจเอก

(ณรัชต์ เศวตนันทน์)

อธิบดีกรมราชทัณฑ์